

Aktif Yeşil Alanların Yeni Yaşam Düzenindeki Yerine Kentli Yaklaşımı

Muhibe Ashı ALP^{1*}, Merve EMİNEL KUTAY², Ömer ATABEYOĞLU¹

¹Ordu Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ordu/TÜRKİYE

²İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE

Alınış tarihi: 14 Mart 2024, Kabul tarihi: 10 Haziran 2024

Sorumlu yazar: Muhibe Ashı ALP, e-posta: alpмуhibeasli@gmail.com

Öz

Amaç: Küresel pandeminin yarattığı bilinmezlik ve endişe dünya çapında acil ve katı tedbirler alınmasını gerekli kılmıştır. Toplumsal boyutu nedeniyle alışık olunan yaşam düzeninin yerini kısıtlamalar almıştır. İnsanların alışık olmadıkları şekilde kısıtlandıkları bu şartlar altında beden ve ruh sağlığını korumak önemli olmuştur. Beden ve ruh sağlığını korumak, onu geliştirmek için en değerli varlık doğadır. Doğanın kentlerdeki yansımaları ise yeşil alanlardır. Bu dönemdeki kısıtlamalar yeşil alanlarda da uygulanmıştır. Öte yandan bu kısıtlamalar, yeşil alanların kentlilerin yaşamlarındaki önemini daha güçlü göstermiştir. Bu çalışmada; İstanbul'da yaşayan insanların, Kovid-19 "pandemisi öncesi", yoğun tedbirlerin uygulandığı "tam kapanma süreci", kısıtlamaların kalktığı "normalleşme süreci" ve "günümüz" aktif yeşil alan kullanımına ilişkin değerlendirmeleri tespit etmek amaçlanmıştır. Böylece pandeminin kısıtlı şartları ile pandeminin üzerinden uzun bir süre geçip, kısıtlanma psikolojisi ve tedirginlikler atlatıldıktan sonrası arasında insanların algı değişimi tespit edilebilmiştir.

Materyal ve Yöntem: Çalışma alanı olarak Türkiye'nin en kalabalık kenti İstanbul seçilmiştir. Çalışmada standart anket yöntemi uygulanmıştır. Anketler, "Google Form" platformu üzerinden çevrimiçi olarak hazırlanmış ve hazırlanan anketlerin kullanıcılara dağıtımını çeşitli sosyal ağlar (Instagram ve Facebook) ve iletişim kanalları (WhatsApp ve E-posta) üzerinden kartopu yaklaşımı ile gerçekleştirilmiştir. Yanıtlar, anonim olarak kabul edilmiştir. Anket, toplamda 20 sorudan oluşmuş olup bu sorular 6 kategoride hazırlanmıştır.

Araştırma Bulguları: Araştırmaya göre; aktif yeşil alanlarda yürüyüş yapılabilmesi her dönemde en çok önemsenen aktivite olmuştur.

Günümüzde bu alanlara yakın olmak ve açık alanda olabilmek önemli görülmüştür. Sosyal mesafe önemlidir fakat katılımcılara göre; sosyalleşmeye engel oluşturmamaktadır. Katılımcılar pandemi sürecinde açık yeşil alanda vakit geçirmeyi özlediklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların çoğu, pandeminin tekrarlanması halinde açık yeşil alanların kapatılmaması gerektiğini ifade etmiştir.

Sonuç: Kovid-19 pandemisi, yaşattığı tüm olumsuzluklara rağmen; kent yöneticileri için kentli ihtiyaçlarını yeniden değerlendirmek noktasında fırsattır. Bu çalışmanın kentlilerin beklenti, istek ve değerlendirmelerini derlemek ve analiz etmek yolu ile kent yöneticilerine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Kovid-19, pandemi, kentsel yeşil alan, kentli bakışı, İstanbul

Urban Approach to the Place of Active Green Areas in the New Life Order

Abstract

Objective: The uncertainty and anxiety caused by the global pandemic made it necessary to take urgent and strict measures worldwide. Due to its social dimension, restrictions have replaced the usual living order. Under these conditions, where people are restricted in ways they are not used to, it has been important to protect their physical and mental health. The most valuable asset for protecting and improving physical and mental health is nature. The reflection of nature in cities is green spaces. Green spaces have also been affected by restrictions. On the other hand, these restrictions have shown the importance of green spaces in the lives of urbanites more strongly. In this study it was aimed to determine the

evaluations of people living in Istanbul regarding the use of active green spaces "before the Covid-19 pandemic", during the "full lockdown process" when intensive measures were implemented, during the "normalization process" when restrictions were lifted and "today". Thus, the change in people's perception could be detected between the limited conditions of the pandemic and after a long period of time passed after the pandemic and the psychology of restriction and anxiety were overcome.

Materials and Methods: Istanbul, the most populous city in Turkey, was selected as the study area. A standardized survey method was applied in the study. The questionnaires were prepared online through the "Google Form" platform and the distribution of the prepared questionnaires to the users was carried out with a snowball approach through various social networks (Instagram and Facebook) and communication channels (WhatsApp and e-mail). Responses were considered anonymous. The questionnaire consisted of 20 questions in total and these questions were prepared in 6 categories.

Results: According to the findings, walking in active green areas has been the most important activity in every period. Today, being close to these areas and being in an open space are considered important. Social distance is important, but according to the participants; it does not prevent socialization. Participants stated that they missed spending time in open green spaces during the pandemic. Most of the participants stated that open green areas should not be closed if the pandemic recurs.

Conclusion: Despite all the negativities caused by the Covid-19 pandemic, it is an opportunity for city managers to re-evaluate urban needs. It is thought that this study will help city managers by compiling and analyzing the expectations, requests and evaluations of urbanites.

Keywords: Covid-19, pandemic, urban green space, urban perspective, Istanbul

Giriş

Doğa, her parçası ve ferdi ile son derece etkin işleyen ve güçlü bir sistemdir. Bu sistem içerisinde her olgunun bir görevi, gerekliliği, etkisi ve katkısı vardır. Böylece doğa her parçası ile tamamlanır ve var olur. Benzer şekilde her bir parça da ancak doğa ve doğayı oluşturan diğer parçalar ile var olur. İnsanoğlu da bu kusursuz işleyişin parçası ve doğanın bir elemanıdır. İnsan olmaksızın doğanın varlığı hala tartışılabilir, ancak doğa olmaksızın insanın var olabilmesi mümkün değildir. İnsan, doğaya aidiyeti nedeniyle yaşamının her alanında ve tüm hayatında doğayı arar. Doğaya yakın olmak, doğanın içinde olmak bir tarafa; insan doğayı kendi habitatına da taşır. Günümüz insanının habitatı olan kentler doğanın temsilleri ile donanarak, doğanın olumlu getirilerini kazanmaya çalışır. Kentlerde doğanın yansımaları ise kent içi yeşil alanlar oluşturur.

Tüm dünya nüfusunun 2022 yılı itibarıyla %57'sinin (Anonim, 2023a) kentte yaşadığı düşünüldüğünde, doğanın basit bir temsili sayılabilecek kent içi yeşil alanlara duyulan gereksinimin ve erişimin ne denli büyük öneme sahip olduğu anlaşılabilir. 2050 yılı için her 10 kişiden 7'sinin kentlerde yaşayacağı öngörüsünden yola çıkıldığında zayıf kentsel planlama ve aşırı nüfus artışı nedeniyle kent içi açık alanların daha da sınırlandırılması düşünülmektedir (United Nations, The Sustainable Development Goals Report, 2022). Öte yandan Birleşmiş Milletler'in "Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları"nda yer alan 3 (Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam) ve 11 (Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar) numaralı amaçları arasında da yeşil alanların insan sağlığı için ne kadar önemli olduğu vurgulanmıştır (Anonim, 2023b).

Dzhamboy ark. (2014) yaptıkları çalışmada, bebek bekleyen kadınların, çevrelerinde bulunan yeşil alanları yalnızca görmesinin bile bebeğin sağlıklı doğum kilosuna sahip olmasına etki ettiğini tespit etmiştir (Chawla, 2015). Bununla birlikte; doğa çocukların ileriki yaşlarına da önemli şekilde etki eder. Gelecek yıllarda doğanın iyileştirilmesi ve korunması da başta olmak üzere; çocukların gelişimi için fiziksel, bilişsel, sosyal ve akademik olarak doğaya erişim ilgili tüm meslek disiplinlerinin öncelikli konusudur. Oyunun çocukların gelişimindeki etkisi düşünüldüğünde doğanın sunduğu sınırsız çeşitlilik son derece önemlidir (Fjortoft ve Sageie, 2000; Ginsburg, 2007; Laaksoharju ark., 2012).

Doğanın bir parçası olduğu gerçeğini unutmaya yüz tutmuş yetişkinler için de doğanın faydalarından bahsetmek mümkündür. Bu konuda yapılmış çok sayıda çalışma doğanın başta fiziksel olmak üzere; psikolojik, mental, sosyal ve sosyoekonomik bakımdan faydalarından bahsetmektedir (Jabbar ve Yusoff 2022; Lee ve Maheswaran, 2011). Hu ark. (2008)'na göre, çevrede bulunan yeşil alanlarla daha düşük felç kaynaklı ölümler arasında pozitif bir bağlantı bulunmaktadır (Lee ve Maheswaran, 2011).

Çalışmalar, kent içi yeşil alanların ölçekleri ve içinde barındırdığı doğal elemanların çeşitliliği gibi özelliklerin psikolojik olarak; ölçek olarak küçük ve daha çok yapısal öge barındıran yeşil alanların da sosyal olarak olumlu etkilediğini ortaya çıkarmıştır (LeBrasseur, 2022). Yani aslında; toplumun her kesimi için kentsel yeşil alan varlığı, bireysel ya da toplumsal stresle doğa temelli bir yaklaşımla başa çıkılabilmek için fırsatlar oluşturmaktadır (Berdejo-Espinola ark., 2021).

Kent insanı, günlük yaşamındaki meşguliyetler nedeniyle doğanın sunduklarını çoğu zaman görmezden gelmiştir. Ancak 2019 yılında insanlar doğa ve doğanın sunduklarından zorunlu şekilde uzak kalmıştır. 2019 yılı aralık ayında Çin’de görülen ve o dönemde nedenleri ve sonuçları belirsiz olan “SARS-CoV-2” (Kovid-19) isimli bir salgın meydana gelmiş ve hızlıca dünyaya yayılmıştır. Türkiye’de de görülmesi neticesinde resmi olarak 11 Mart 2020 tarihinde ülkemizde pandemi ilan edilmiştir (Anonim, 2020a). Tüm dünyanın içinde bulunduğu bu yeni düzen nedeniyle küresel olarak çeşitli uygulamalar yapılmış ve tedbirler alınmıştır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)’nün belirlediği mücadele yöntemlerinden karantina, sosyal mesafe ve izolasyonun yanı sıra sokağa çıkma yasakları ve seyahat kısıtlamaları tüm ülkelerce uygulamaya konulmuştur. Örneğin, İngiltere hükümeti, açık alanları pandemi sürecinde kapatma kararı almamakla birlikte, sadece egzersiz amacıyla kullanılmasını, iki kişiden fazla bir araya gelinmemesini vurgulamıştır (Anonim, 2020b, Anonim, 2020c). Ülkemizde birçok farklı ülkenin uyguladığı yöntemlere benzer uygulamalar yapılmış; farklı ölçek ve büyüklükteki parklar ve açık alanlar için farklılık gösteren tedbirlerle ilgili duyurular yapılmıştır.

İlk vakanın görüldüğü tarihten 16 gün sonra 27 Mart 2020 tarihinde milli park, mesire alanları ve orman gibi alanlara girişin yasaklandığı duyurulmuştur (Anonim, 2020b). Böyle bir salgında yeşil alanların çok sayıda insan tarafından aynı anda kullanılıyor olmasının salgının seyrini etkileyebileceği düşüncesi ile kullanımının kısıtlanması ya da kullanıma kapatılması bir gereklilik olarak görülebilir. Ancak bu gereklilik, aslında insanlar üzerinde psikolojik refah ve fiziksel aktivite bakımından destek olduğu düşünülen (Wolch ark., 2014) bu alanların kullanım amacıyla ters düşmektedir. Bu kısıtlar ve uygulamaları kapsayan süreç, günümüz dünyasının yaşam şartlarına aşına olan nesillerin daha önce

deneyimlemediği bir durumu ortaya çıkarmıştır. Bu alanlar için oluşan alışkanlıkların, ihtiyaçların ve tercihlerin değişebileceği bir süreç böylece başlamıştır.

Hastalığın etkisini kaybetmeye başladığı dönemde “Normalleşme” adı verilen ve pandemi süreci öncesinden ve sürecin yaşandığı dönemden uygulamalar barındıran yeni bir yaşam düzeni gelişmiştir. Kısıtlı ama bir yandan aktif yaşam koşullarına dönen kent insanı için günlük yaşantısında rahatlıkla kullandığı mekanlarda birtakım kısıtlamalarla karşılaşması yeni bir sorgu doğurmuştur.

Daha önceleri belki nitelik ve nicelik bakımından kısıtlı ya da kent içinde adil dağıtılmamış olmasına rağmen yine de insanlar için erişimin nispeten sağlanabildiği yeşil alanların pandemi nedeniyle erişilemez olması, kısıtlamalar sonrasında kullanım tercihlerindeki değişim ve yeşil alanların gündelik hayattaki önemi pandeminin etkisi ile belirgin hale gelmiştir. Almanya’nın Bonn şehrinde yapılan bir çalışmaya göre; pandemi kısıtlamaları sırasında ormanların ziyaretçi sayılarında önemli bir artış olduğu tespit edilmiştir (Derks ark., 2020). Benzer şekilde pandemi öncesinde konut yakınlarındaki yeşil alanları ziyaret eden kullanıcıların, pandemi sırasında ve sonrasında sosyal mesafenin korunması amacıyla aşırı kalabalıktan kaçınmak için parklardan ve rekreasyon alanlarından uzak durduğu ve daha çok ormanları ziyaret etme eğiliminde olduğu tespit edilmiştir (Korpilo ark., 2021). Hindistan’da yapılmış bir çalışmada ise; pandemi sonrasında yeşil alanların kullanımının pandemi öncesine göre sıklaştığı ve kullanıcıların kentte bulunan açık ve yeşil alanların arttırılmasını talep ettiği belirlenmiştir (Bherwani ark., 2021). Lin ark. (2023)’nin yaptığı çalışmaya göre anket katılımcılarının bir kısmı pandemi sırasında yeşil alanların sağlıkları üzerindeki etkisinin arttığını belirtmiştir. Bu çalışma ayrıca Kovid-19 salgınının kentteki yeşil alanların yüksek kaliteli ve çok işlevli olması için bir dönüm noktası olabileceğini vurgulamaktadır. Benzer şekilde pandemi süreci, yeşil alanların kentsel alana dağılmasının önemini vurgulamakla birlikte; kentte yaşayan her insanın bu kaynaklara eşit erişim hakkına sahip olmasını sağlaması da olasıdır (Xie ark., 2020). İsveç’te yürütülen bir çalışmada ise; pandemi sürecinde insanların ziyaret ettiği mekanlar irdelenmiştir. Katılımcıların belirttiği mekanların (434 adet mekân) yarısından fazlasının yeşil alanlar içinde bulunduğu ve pandemi öncesine göre ziyaret edilen mekanların

daha çok yeşil alanlar olduğu tespit edilmiştir (Legeby ve Koch, 2021). Pandemi öncesi ve sonrasında yeşil alan algısındaki farklılıkları ortaya koymayı hedefleyen başka bir çalışma; kısıtlama döneminden sonra insanların yeşil alanlara olan ilgisinin %59 oranında arttığını, ayrıca katılımcıların yarısından fazlasının normalleşme sürecinde yeşil alanları daha çok ziyaret etme kararı aldıklarını saptamıştır (Larcher ark., 2021).

Tüm bu durumları kapsayan bir bakış açısıyla, pandemi öncesinde, sırasında ve sonrasında kent insanı için son derece önemli olan yeşil alanların kullanıcı açısından ne anlam ifade ettiği araştırılmaya değerdir. Yeşil alanların kullanım biçimi ve süresi, işlevleri, erişilebilirliği, tüm süreç boyunca kullanıcı davranışlarındaki farklılıkların belirlenmesi kent içindeki yeşil alanların korunması ve artırılmasına kadar gidebilecek bir sürecin anlaşılmasında önemlidir. Bu nedenle, pandemi süreci gibi zorunlu olarak uzak kalınan kentsel yeşil alanların insanlar için ne anlam ifade ettiğinin anlaşılması gerekir. Çalışmanın özellikle pandemi etkilerinin yavaş yavaş unutuluyor olduğunun düşünüldüğü bir tarihte başlatılmış olması, aslında konunun öneminin devam ediyor olmasının ispatlanması, uzun süreli etkilerinin tartışılması ve olası pandemi süreçlerinin konuşulduğu dönemde yeşil alanların kullanım biçimleri ve özellikleri gibi konulara yeniden odaklanılması gerekliliğinden ortaya çıkmıştır.

Çalışma; pandeminin kısıtlayıcı, endişe ve özlem dolu yılları ile pandeminin unutulduğu, gündelik ve rutin yaşantıya dönüldüğü günümüzü mukayese etmesi açısından özgündür. Zira günümüz koşullarında insanlar eski rutinlerine döndüklerine inanmakla birlikte, pandemi ile geçen iki yılın herkesin hayatı ve bilinç altında sanıldandan daha derin tedirginlikler ile daha büyük doğa ve özgürlük isteği geliştirmiş olması olasıdır. Bu nedenle çalışma; pandeminin sert dayatmaları içerisinde insanların ev koşullarına uyum sağlayıp evi keşfetmelerini mi, yoksa dış mekânda yeşil alan aktivitelerine özlem geliştirmelerini mi sağladığı sorusuna bakış açısı getirmektedir. Her iki durum da mümkün ve uygulamalara yön vermek açısından önemlidir. Gelişen bakış açısı, günümüz ve yakın gelecekte yeşil alan kullanımına dair kararların alınmasında etkin olacaktır.

Bu doğrultuda çalışmanın amacı; kent sakinlerinin pandemi, normalleşme süreci ve pandemi sonrası dönemlerde kentsel yeşil alanlara ilişkin kullanım alışkanlıklarındaki değişimleri tespit etmektir. Bu

bağlamda İstanbul çalışma alanı olarak seçilmiştir. Böylece, Türkiye'nin en kalabalık kentinde yaşayan insanların pandemi gibi beklenmeyen, yaşam tarzı ve rutinlerine büyük etkisi olan bir durum karşısında kentsel yeşil alan algıları ve kullanımına ilişkin değerlendirmeleri tespit edilmiştir.

Yöntem

Çalışmada standart anket yöntemi uygulanmıştır. Çalışma için kullanılacak ölçek, konuya ilişkin literatür taraması ile araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Anketler, "Google Form" platformu üzerinden çevrimiçi olarak hazırlanmış ve hazırlanan anketlerin kullanıcılara dağıtımı çeşitli sosyal ağlar (Instagram ve Facebook) ve iletişim kanalları (WhatsApp ve E-posta) üzerinden kartopu yaklaşımı ile gerçekleştirilmiştir (Maury-Mora ark., 2022). Yanıtlar, anonim olarak kabul edilmiştir. 15.11.2023-27.11.2023 tarihleri arasında anket yanıtları alınmış ve çalışma için gereken anket sayısına ulaşılması nedeniyle sistem bu tarih itibari ile yanıtlara kapatılmıştır. Çalışma için 4 farklı dönemi içeren sorular oluşturulmuştur. Bu dönemler; "Kovid-19 Öncesi Dönem", "Kovid-19 Süreci", "Normalleşme Süreci (Haziran 2021 itibari ile "yeni normal" olarak tanımlanan, sosyal yaşamın kısıtlama olmadan devam ettiğinin ifade edildiği, ancak hastalığa yakalanmamak için sosyal mesafe gibi bazı kural ve tedbirlerin devam ettiği süreç)" ve "Günümüz" olarak belirlenmiştir.

Kovid-19 sürecinin yoğun olarak yaşandığı ve Türkiye'nin en kalabalık nüfusuna (15.907.951 kişi) (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2022) sahip kenti İstanbul, çalışma alanı olarak belirlenmiştir. Çalışmaya İstanbul'un 39 ilçesinin tamamı dahil edilmiştir. Anketlerin geçerli sayılması ve değerlendirilmesinde sadece İstanbul'da konaklayan katılımcıların verileri dikkate alınmıştır. Bunu sağlamak üzere ankette pandemi öncesinde, pandemi süresince, normalleşme döneminde ve günümüzde İstanbul'un hangi ilçesinde oturduğuna ilişkin soru yer almaktadır.

Hedef kitle büyüklüğünün 1.000.000'un üzerinde olduğu %95 güven düzeyinde değerlendirilen çalışmalar için 384 örneklem büyüklüğüne ulaşmak gerektiğinden (Baş, 2010'a atfen; Daşdemir, 2016) İstanbul için uygulanacak anket sayısının en az bu sayıya ulaşması hedeflenmiş ve çalışma için toplam 401 ankete ulaşılmıştır. Anket, toplamda 20 sorudan oluşmuş olup bu sorular 6 kategoride hazırlanmıştır (Çizelge 1).

Çizelge 1. Anket sorularına ilişkin kategoriler

Kategori	İçerik
Anket Yanıtlayıcılarını Tanımaya İlişkin Genel Sorular	Cinsiyet, Yaş, Eğitim Durumu, Çalışma Durumu, Çalışma Şekli, Hanedeki Kişi/Kişiler, Evcil Hayvan Varlığı, Kovid-19 Öncesi Dönemde, Kovid-19 Sürecinde, Normalleşme Sürecinde ve Günümüzde Yaşanan İlçe.
Kovid-19 Süreci	Kovid Hastalığını Geçirme Durumu, Kovid-19 Sürecinde Yaşadığı Kişi/Kişiler (Çocuk ya da 65 yaş üstü için), Belirtilen Dönemlere İlişkin Yeşil Alan Kullanım Sıklığı, Bu Alanlarda Harcanan Süre ve Bu Alanlara Ulaşım Biçimi
Kovid-19 Süreci Öncesi	Kamusal Açık Yeşil Alan Kullanımı
Kovid-19 Süreci-Kısıtlama Dönemi	Yargı Soruları
Kovid-19 Sonrası-Normalleşme Süreci	Kamusal Açık Yeşil Alan Kullanımı
Günümüz	Kamusal Açık Yeşil Alan Kullanımı
Günümüz	Yargı Soruları

Bulgular

Anketi yanıtlayan 401 kullanıcının %58.4'ü kadın, %41.6'sı ise erkektir. Anketi yanıtlayanların %51.9'u 31-45 yaş aralığında ve %62.6'sı lisans mezuniyet derecesindedir. %81.8'i çalışmakta olduğunu belirtmiştir. Anketi yanıtlayanların %70.3'ü fiziksel

bir mekanda çalışmaktadır. %50.4'ü eş ve/veya çocuklarla, %30.2'si ise anne-baba ile aynı evde yaşamaktadır. %67.3'ü evcil hayvana sahip değilken, %20.7'si bir evcil hayvana (kedi) sahiptir. Ankete katılanların %58.1'i Kovid hastalığı geçirmiştir. Anketin değişkenlerine ilişkin frekans dağılımı Çizelge 2'de gösterilmiştir.

Çizelge 2. Katılımcıların sosyo-ekonomik yapısına ilişkin frekans dağılımı tablosu

Cinsiyet	Sayı	Yüzde (%)
Kadın (K)	234	58.4
Erkek (E)	167	41.6
Yaş		
15-24	50	12.5
25-30	108	26.9
31-45	208	51.9
46-64	32	8
65 yaş ve üstü	3	0.7
Eğitim		
İlköğretim	5	1.2
Ortaöğretim (Lise)	31	7.7
Lisans	251	62.6
Yüksek Lisans	93	23.2
Doktora	21	5.2
Çalışma Durumu		
Çalışan	328	81.8
Çalışmayan	73	18.2
Çalışma Şekli		
Fiziksel bir mekânda çalışan	282	70.3
Uzaktan çalışan	47	11.7
Çalışmayan	72	18
Hanedeki Kişiler		
Yalnız	51	12.7
Anne-Baba	121	30.2
Eş ve/veya çocuk/lar	202	50.4
Büyükanne-Büyükbaba	2	0.5
Kardeş/ler	17	4.2
Arkadaş/lar	8	2
Evcil hayvan varlığı		
Var (Kedi)	83	20.7
Var (Köpek)	14	3.5
Var (Diğer)	34	8.5
Yok	270	67.3
Kovid Geçirme Durumu		
Evet	233	58.1
Hayır	168	41.9

Ankete katılanların %20.4'ü kısıtlamaların yoğun yaşandığı dönem boyunca yaşadığı evde 65 yaş ve üstü bir birey olduğunu, %39.2'si ise yine bu dönemde yaşadığı evde çocuk olduğunu ifade etmiştir. Kovid-19 öncesi dönemde katılımcıların %11'i Sarıyer'de, %6.5'i Kadıköy'de, %4.7'si Beşiktaş'ta, %4.7'si Bahçelievler'de; Kovid-19 sürecinde %11.2'si Sarıyer'de, %6'sı Kadıköy'de, %4.7'si Eyüpsultan'da, %4.5'i Beşiktaş'ta, normalleşme sürecinde %12.2'si Sarıyer'de, %5.7'si Kadıköy'de, %4.7'si Üsküdar'da, günümüzde ise %10.7'si Sarıyer'de, %8'i Kadıköy'de, %5.7'si Eyüpsultan'da yaşadığını söylemiştir.

Ankete katılanların %38.9'u Kovid-19 öncesi dönemde haftada bir, %34.9'u Kovid-19 sürecinde ayda birkaç defa, %38.9'u normalleşme sürecinde haftada bir ve %39.9'u günümüzde haftada bir sıklığında aktif yeşil alan kullandığını belirtmiştir. Kovid-19 öncesi dönemde %38.2'si 2-4 saat, Kovid-19 sürecinde %70.3'ü 0-2 saat, normalleşme sürecinde %44.4'ü 2-4 saat ve günümüzde %41.1'i 2-4 saat yeşil alanda süre harcadıklarını belirtmişlerdir. Kovid-19 öncesi dönemde %39.7, Kovid-19 sürecinde %48.9, normalleşme sürecinde %47.6 ve günümüzde yine %47.6 oranla özel araç kullanarak aktif yeşil alanlara ulaştıklarını ifade etmişlerdir. Çizelge 3'te başlıklara ait yanıtların cinsiyete göre dağılımı gösterilmiştir.

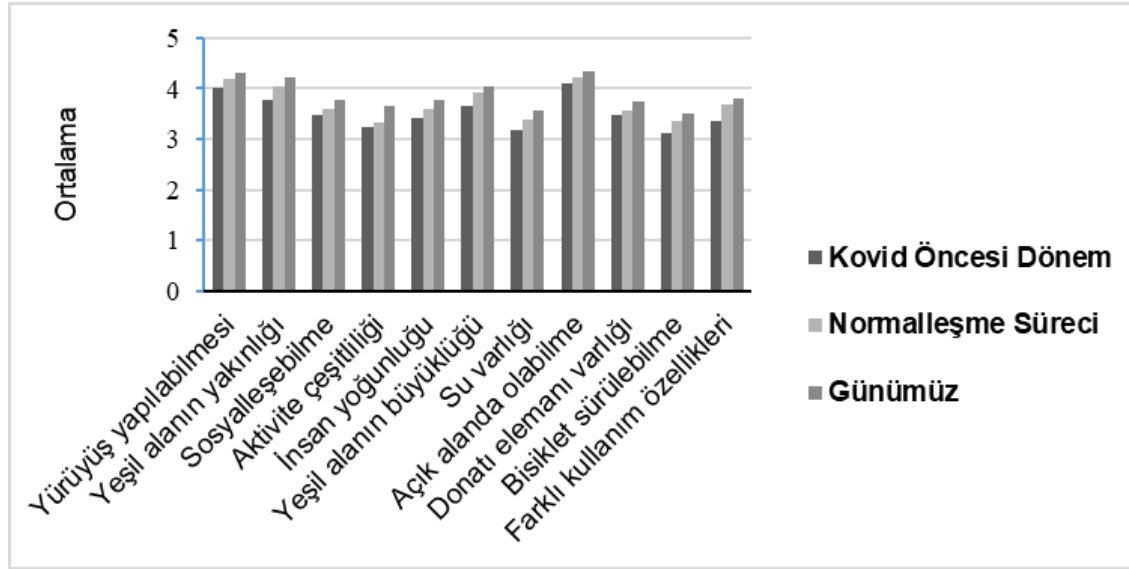
Çizelge 3. Yeşil alanların kullanımına ilişkin dört döneme ait dağılım

Yeşil Alan Kullanım Sıklığı	Kovid-19 Öncesi Dönem (KÖD) (%)	Kovid-19 Süreci (KS) (%)	Normalleşme Süreci (NS) (%)	Günümüz (G) (%)
	K / E	K / E	K / E	K / E
Her gün	21.8 / 15.6	13.7 / 13.8	20.9 / 16.8	23.5 / 21.6
Haftada bir	36.3 / 42.5	22.6 / 29.9	36.3 / 42.5	39.7 / 40.1
Ayda birkaç defa	33.3 / 33.5	36.8 / 32.3	36.3 / 33.5	31.6 / 31.7
Yılda bir	6 / 6	9.4 / 10.8	3.8 / 4.2	3 / 4.8
Kullanmıyorum	2.6 / 2.4	17.5 / 13.2	2.6 / 3.0	2.1 / 1.8
Yeşil Alanda Harcanan Süre				
0-2 saat	36.3 / 38.9	75.2 / 63.5	35.9 / 37.1	30.3 / 34.7
2-4 saat	37.2 / 39.5	16.2 / 24	45.3 / 43.1	40.6 / 41.9
4-6 saat	21.8 / 14.4	5.6 / 9.6	16.7 / 16.2	24.4 / 18
6-8 saat	4.7 / 7.2	3 / 3	2.1 / 3.6	4.7 / 5.4
Ulaşım Biçimi				
Özel araç	36.3 / 44.3	45.3 / 53.9	44.9 / 51.5	46.2 / 49.7
Toplu taşıma	34.6 / 25.7	9.8 / 12	17.5 / 18	21.8 / 20.4
Yürüme	29.1 / 27.5	44 / 32.9	37.6 / 29.3	31.6 / 28.7
Bisiklet	/ 2.4	0.4 / 1.2	/ 1.2	0.4 / 1.2
Scooter		0.4		

Kovid-19 öncesi, normalleşme süreci ve günümüze ilişkin sunulan aktif yeşil alanlara ilişkin özellikler ya da olanaklar için verilen puanların ortalama değerleri Şekil 1'de sunulmuştur. Buna göre; tüm yargılar için hesaplanan ortalamalar Kovid-19 öncesi döneme göre artış göstermiştir. Aktif yeşil alanlarda yürüyüş yapılabilmesi her dönemde en önemli bulunan özelliktir (Ort: KÖD: 4.01, NS: 4.18, G: 4.3). Günümüzde aktif yeşil alanların yakın olması (ort: 4.21) ve açık alanda olabilmek imkânı (ort: 4.33) en yüksek ortalama puanı almıştır. Kişilere iletilen yargı sorularına verilen yanıtlar ise şu şekildedir: Kamusal açık yeşil alanlarda vakit geçirmeyi özleyenler %85.3, pandemi sürecinde açık yeşil alanlar kapatılmamalıydı yargısını savunanlar %79.3, yaşadığı yerde bulunan kamusal açık yeşil alanların

yasaklara rağmen kullanıldığını söyleyenler %66.3 ve arkadaşlarına, ailesine yakın mesafede yaşıyor olmanın çok önemli olduğunu savunanlar %84.3 oranındadır.

Kamusal alanlarda sosyal mesafe önemlidir diyen kişiler %81.8 iken; sosyal mesafenin sağlanmasının parkın büyüklüğü ile ilgili olduğunu söyleyenler ise; %91'dir. Kamusal yeşil alanlarda sosyal mesafeye ilişkin kurala uyduğunu belirtenler %79.6, kurala kendisi uyduğu halde yeşil alanlarda sosyal mesafeye uyulmadığını düşünenler %73.6, sosyal mesafeye uyulmadığı halde yeşil alanlara gidenler ise %76.1'dir. Ayrıca ankete katılanların %60.8'i sosyal mesafenin sosyalleşmeye engel olmadığını belirtmiştir (Çizelge 4).

Şekil 1. Yeşil alanların özelliklerine ilişkin değerlendirme

Çizelge 4. Yargı sorularına ilişkin dağılım

Yargılar	Evet (%)	Hayır (%)
Kamusal yeşil alanlarda sosyal mesafe önemlidir.	81.8	18.2
Sosyal mesafenin sağlanması açısından parkın büyüklüğü önemlidir.	91	9
Kamusal yeşil alanlarda sosyal mesafeye uyuyorum.	79.6	20.4
Sosyal mesafe kurallarına uymak istesem de yeşil alanlarda bu kurallara uygun davranıldığını düşünmüyorum.	73.6	26.4
Sosyal mesafe kurallarına uygun davranılmadığı için artık yeşil alanlara eskisi kadar sık gitmiyorum.	22.7	77.3
İnsanların sosyal mesafe kurallarına uyduğunu düşünmüyorum, ancak yine de parklara gidiyorum.	76.1	23.9
Yakınımdaki parklar yeterli gelmiyor, kentten uzaklaşmak doğal alanlara (orman vb.) gitmek istiyorum.	78.1	21.9
Yakın mesafede park yok ve uzun seyahat süreleri nedeniyle parklara gitmeyi tercih etmiyorum.	34.4	65.6
Yeşil alana gitmek için toplu taşıma kullanmam gerektiğinden çok sık gitmeyi tercih etmiyorum.	34.2	65.8
Sosyal mesafe sosyalleşmeye engeldir.	39.2	60.8

Ankete katılan bireyler “Pandemilerde kamusal yeşil alanların kullanımı kısıtlanmalı mı” sorusuna %78.3 hayır, “Tekrar kısıtlama gerekirse kamusal açık yeşil alanlar (parklar) kullanıma kapatılmalı mı” sorusuna %82 hayır, “İnsanların devlet tarafından bir kısıtlama kararı alınmadan da bireysel olarak sosyal mesafe kuralını uygulayabileceklerini düşünüyor musunuz” sorusuna %65.6 hayır yanıtını vermiştir.

Tartışma

Pandemi öncesinde, pandemi sürecinde, normalleşme sürecinde ve günümüzde aktif yeşil alanlara ilişkin değerlendirmenin İstanbul kentinde yaşayanlar perspektifinde yapıldığı bu çalışma sonucunda; kentte yaşayan kullanıcıların aktif yeşil

alanları kullanım sıklığında değişiklikler olduğu görülmüştür. Aktif yeşil alanlarda geçirilen sürenin ise pandemi süreci içindeki kısıtlamaların olduğu dönem dışında değişmediği ve 2-4 saat aralığında olduğu tespit edilmiştir. Aktif yeşil alanlara ulaşımında genellikle özel araç kullanılmaktadır. Kullanıcıların önemli bir bölümü yakınında bulunan parkları yeterli bulmamakta ve kentten uzaklaşarak doğal ortamlarda vakit geçirmek istemektedir.

Aktif yeşil alanlarda yürüyüş yapılabilmesi, yeşil alanın yakınlığı, sosyalleşebilme, aktivite çeşitliliği, yeşil alanlardaki insan yoğunluğu, yeşil alanın büyüklüğü, su varlığı, açık alanda olabilme, donatı elemanı varlığı, bisiklet sürülebilme ve farklı kullanım

özellikleri gibi konularda üç döneme ilişkin (Kovid-19 öncesi, Kovid-19 süreci, Günümüz) yapılan değerlendirmelerde tüm maddeler için Kovid-19 öncesine göre önem derecesinin arttığı görülmüştür. İnsanların kentsel açık alanda vakit geçirmeyi özlediklerini ifade ettikleri çalışmaya (Ugolini ark., 2020) benzer olarak bu çalışmada da açık alanda olabilmek çok önemli bulunmuştur. Normalleşme sürecinde Kovid-19 öncesi döneme göre aktif yeşil alanların farklı kullanım özelliklerine sahip olması (Yüzdeler artış (YA)=~%9.20), bisiklet sürebilme (YA= %8.01) ve yeşil alanın yakınlığı (YA= %7.42) çok daha önemli hale gelmiştir. Günümüzde ise Kovid-19 öncesi döneme göre yine aktif yeşil alanların farklı kullanım özelliklerinin olması (YA= %13.3), bisiklet sürebilme (YA= %12.1) ve aktivite çeşitliliği (YA= %12.6) daha önemli bulunmuştur.

Ankete katılanlar açık yeşil alanlarda vakit geçirmeyi özlediklerini ifade etmişlerdir. Türkiye’de yapılan bir çalışmada da bu sonuca benzer olarak pandemi günlerinde insanların açık yeşil alanlara özlem duyduğunu gösteren sonuçlar elde edilmiştir (Güngör ve Öner, 2020). Yine Ugolini ark. (2021)’nin yaptığı çalışmada da kentsel yeşil alanlara erişime özlem duyulması anlamlı bulunmuş ve bu alanlara erişimin olmadığı/olmadığı zamanlarda bu alanlara duyulan psikolojik ihtiyacın düşünülmesi gerektiği vurgulanmıştır. Önemli sonuçlardan biri de ankete katılanların büyük çoğunluğunun açık yeşil alanların kapatılmaması gerektiğini belirtmesidir. Bu sonuca benzer olarak Türkiye’de yapılan bir çalışmanın bulgularına göre; pandemi kısıtlamaları kapsamında kıyıların ve açık yeşil alanların kapatılmasının toplum tarafından desteklenmediği ortaya çıkmıştır (Erdönmez ve Atmış, 2021). Burnett ark. (2021)’nin yaptığı çalışmada da gelecekteki herhangi bir ‘tecrit/pandemi’ durumunda yeşil alanların küresel olarak açık kalmasının önemi vurgulanmaktadır. Yeşil alana erişim (özel ya da kamusal) hareket ve sosyal etkileşimin ciddi şekilde kısıtlandığı küresel bir salgının zorluklarıyla halkın başa çıkmasına yardımcı olabilecektir (Poortinga ark., 2021).

Sonuç

Çalışmanın sonucuna göre; kamusal açık yeşil alanlarda sosyal mesafe önemli bulunmuştur. Ancak ankete katılan bireylerin büyük çoğunluğuna göre sosyal mesafe sosyalleşmeyi etkilememektedir. Hatta Güngör ve Bütüner (2021)’in yaptığı çalışmanın bulgularına göre; sahip olunan bireysel bahçeler ya da ortak kullanılan site bahçelerinin, kentsel yeşil alanlarda sosyal mesafenin korunarak, yaşlılarla

vakit geçirilmesinin, bitki bakımı gibi işlerle uğraşılmasının psikolojik olarak olumlu etkiler yarattığı tespit edilmiştir.

Pandemi sürecinde pek çok ülkenin aldığı tedbirlere bakıldığında, açık alanların ve parkların kullanıma kapatılmadığı, belirli kısıtlamalar getirilmiş olsa da egzersiz gibi fiziksel ve mental sağlık açısından önemli faaliyetler kapsamında kullanılmasında bir sakınca görülmemiştir. Türkiye’de ise pandeminin en yoğun yaşandığı dönemde parkların ve açık alanların kullanımına izin verilmemiştir. Bu sert kısıtlamanın, insanların yeşil alanların varlıklarının önemi konusunda yeni bir farkındalık oluşturacağı düşünülmüş ve çalışma kapsamında yapılan anketin sonuçları da bu durumu desteklemiştir. Benzer şekilde, mevcut yeşil alanların eksiklikleri konusunda da kullanımı etkileyen durumların varlığından söz edilebilmektedir. Pandemi süreci gibi kısıtlamanın yoğun ve sert olduğu dönemlerde insanların yürüyerek ulaşabilecekleri yakınlıkta alanlara ihtiyacın var olduğu açıktır. Bununla birlikte, bisiklet gibi fiziksel sağlığı da destekleyebilecek bir ulaşım aracıyla ziyaretin gerçekleştirilebilmesi için olanaklar sağlanmalıdır. Böylece hem insanların fiziksel aktivitelerini gerçekleştirebilecekleri bir çevre oluşabilecek hem de sağlıklı ulaşım seçenekleri teşvik edilebilecektir. Kovid-19 salgınının yaşattığı tüm olumsuzlukların yanında aslında insanlar ve kenti yönetenler arasında var olan etkileşimi canlandırmak ve kenti yeniden değerlendirmek için bir fırsat sağladığı düşünülmektedir. Kentlilerin ihtiyaçlarının ya da beklentilerinin yeniden şekillendiği yeni yaşam düzeninde kent yöneticilerinin bu değişimi tespit ederek iyileştirme ya da düzenleme yapmaları oldukça değerlidir. Olası pandemilerde yaşanacak olumsuz etkileri kentsel yeşil alan varlığı ve yönetimi ile en aza indirmek böylece olanaklı hale gelebilecektir.

Çıkar çatışması

Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Yazarların katkı beyanı

Yazarlar MAA, MEK VE ÖA çalışmanın tüm aşamalarında ortak katkı sunmuşlardır.

Kaynaklar

- Anonim, (2020a). Daily Sabah (2020). (<https://www.dailysabah.com/turkey/turkey-remains-firm-calm-as-first-coronavirus-case-confirmed/news>) (Erişim Tarihi: 04.12.2023).

- Anonim, (2023a). Urban Population (<https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS?end=2022&start=1960&view=chart>) (Erişim Tarihi: 29.11.2023).
- Anonim, (2020b). Türkiye'nin Koronavirüsle Etkin Mücadelesi, (https://www.iletisim.gov.tr/images/uploads/dosyalar/T%C3%BCrkiyenin_koronavir%C3%BCsle_etkin_m%C3%BCcadelesi_compressed.pdf) (Erişim Tarihi: 17.08.2023).
- Anonim, (2020c). Independent (2020). (<https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/coronavirus-lockdown-break-rules-exercise-ban-a9447896.html>) (Erişim Tarihi: 29.04.2023).
- Anonim, (2023b). The 17 Goals. (<https://sdgs.un.org/goals>) (Erişim Tarihi: 29.11.2023).
- Berdejo-Espinola, V., Suárez-Castro, A. F., Amano, T., Fielding, K. S., Oh, R. R. Y., & Fuller, R. A. (2021). Urban green space use during a time of stress: A case study during the COVID-19 pandemic in Brisbane, Australia. *People and Nature*, 3(3), 597-609.
- Bherwani, H., Indorkar, T., Sangamner, R., Gupta, A., Anshul, A., Nair, M. M., Singh, A., & Kumar, R. (2021). Investigation of Adoption and Cognizance of Urban Green Spaces in India: Post COVID-19 Scenarios. *Current Research in Environmental Sustainability*, Volume 3, 100088.
- Burnett, H., Olsen, J. R., Nicholls, N., & Mitchell, R. (2021). Change in time spent visiting and experiences of green space following restrictions on movement during the COVID-19 pandemic: A nationally representative cross-sectional study of UK adults. *BMJ Open*, 11(3), e044067.
- Chawla, L. (2015). Benefits of nature contact for children. *Journal of Planning Literature*, 30 (4), 433-452.
- Daşdemir, İ. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Nobel Akademik Yayıncılık. 1. Basım. Ankara.
- Derks, J., Giessen, L., & Winkel, G. (2020). COVID-19-induced visitor boom reveals the importance of forests as critical infrastructure. *Forest Policy and Economics*, Vol. 118, 102253.
- Dzhambov, A. M., Dimitrova, D. D., & Dimitrakova, E. D. (2014). Association between Residential Greenness and Birth Weight. *Urban Forestry and Urban Greening*, 13 (4), 621-29.
- Erdönmez, C., & Atmış, E. (2021). The impact of the Covid-19 pandemic on green space use in Turkey: Is closing green spaces for use a solution?. *Urban Forestry and Urban Greening*, 64, 127295.
- Fjørtoft, I., & Sageie, J. (2000). The natural environment as a playground for children. *Landscape description and analyses of a natural playscape*. *Landscape and Urban Planning*, 48(1-2), 83-97.
- Ginsburg, K. R., American Academy of Pediatrics Committee on Communications ve American Academy of Pediatrics Committee on Psychosocial Aspects of Child and Family Health. (2007). The Importance of Play in Promoting Healthy Child Development and Maintaining Strong Parent-Child Bonds. *Pediatrics*, Jan, 119(1), 182-91.
- Güngör, S., & Bütüner, F. (2021). Pandemi sürecinde Konya ilinde yaşayan yaşlı bireylerde meydana gelen sosyal ve psikolojik değişimlerin peyzaj mimarlığı açısından değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Agriculture-Food Science and Technology*, 9, 2458-2465.
- Güngör, S., & Öner, B. (2020). Covid-19 sonrası normalleşme sürecinde rekreasyonel aktivite kullanımlarının değişimi ve kentsel yeşil alan özlemi. *Turkish Journal of Agriculture-Food Science and Technology*, 8, 8-12.
- Hu, Z., Liebens, J., & Rao, K. R. (2008). Linking stroke mortality with air pollution, income, and greenness in northwest Florida: An ecological geographical study. *Int J Health Geogr* 7, 20.
- Jabbar, M., & Yusoff, M. M. (2022). Assessing the role of urban green spaces for human well-being: A systematic review. *GeoJournal* 87, 4405-4423.
- Korpilo, S., Kajosaari, A., Rinne, T., Hasanzadeh, K., Raymond, C.M., & Kytä, M. (2021). Coping With Crisis: Green Space Use in Helsinki Before and During the COVID-19 Pandemic. *Frontiers in Sustainable Cities*, 3, 713977.
- Laaksoharju, T., Rappe, E., & Kaivola, T. (2012). Garden affordances for social learning, play, and for building nature-child relationship. *Urban Forestry and Urban Greening*, 11(2), 195-203.
- Larcher, F., Pomatto, E., Battisti, L., Gullino, P., & Devecchi, M. (2021). Perceptions of Urban Green Areas during the Social Distancing Period for COVID-19 Containment in Italy. *Horticulturae* 2021, 7, 55.
- LeBrasseur, R. (2022). Linking human wellbeing and urban greenspaces: Applying the SoftGIS tool for analyzing human wellbeing interaction in Helsinki, Finland. *Frontiers in Environmental Science*, Vol. 10.

- Lee, A. C. K., & Maheswaran, R. (2011). The health benefits of urban green spaces: A review of the evidence. *J Public Health (Oxf)*, 33(2), 212-22.
- Legeby, A., & Koch, D. (2021). The changing of urban habits during the Corona pandemic in Sweden. *Festival dell'Architettura Magazine*, 52-53, 198-203.
- Lin, D., Sun, Y., Yang, Y., Han, Y., & Xu, C. (2023). Urban park use and self-reported physical, mental, and social health during the COVID-19 pandemic: An on-site survey in Beijing, China. *Urban Forestry and Urban Greening*, 79, 127804.
- Maury-Mora, M., Gómez-Villarino, M. T., & Varela-Martínez, C. (2022). Urban green spaces and stress during COVID-19 lockdown: A case study for the city of Madrid. *Urban Forestry and Urban Greening*, 69, 127492.
- Poortinga, W., Bird, N., Hallingberg, B., Phillips, R., & Williams, D. (2021). The role of perceived public and private green space in subjective health and wellbeing during and after the first peak of the COVID-19 outbreak. *Landscape and Urban Planning*, 211, 104092.
- Ugolini, F., Massetti, L., Calaza-Martínez, P., Cariñanos, P., Dobbs, C., Ostoić, S. K., ... & Sanesi, G. (2020). Effects of the COVID-19 pandemic on the use and perceptions of urban green space: An international exploratory study. *Urban Forestry and Urban Greening*, 56, 126888.
- Ugolini, F., Massetti, L., Pearlmutter, D., & Sanesi, G. (2021). Usage of urban green space and related feelings of deprivation during the COVID-19 lockdown: Lessons learned from an Italian case study. *Land Use Policy*, 105, 105437.
- United Nations, The Sustainable Development Goals Report. (2022). (<https://unstats.un.org/sdgs/report/2022/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2022.pdf>) (Erişim Tarihi: 29.11.2023).
- Wolch, J. R., Byrne, J., & Newell, J. P. (2014). Urban green space, public health, and environmental justice: The challenge of making cities 'just green enough'. *Landscape and Urban Planning*, 125, 234-244.
- Xie, J., Luo, S., Furuya, K., & Sun, D. (2020). Urban Parks as Green Buffers During the COVID-19 Pandemic. *Sustainability*. 12(17), 6751.